

„Sütik“

E. LENDERI GYMNAASIUMI ÖPPURAJAKIRI

Nr. 4

Mai

1938

SISU.

1. Elukevad *Vilma Loo.*
2. Soov *Ilse Lehiste.*
3. Pööripäev *M. S.*
4. „Palun preili!“ *Ursula Peks.*
5. Matk *Ilse Lehiste.*
6. Minu sõber *Karin Valdov.*
7. Kõik, mis oli —t.
8. Painaja *Ilse Lehiste.*
9. „Kultuurne naine“ *Elvi Paju.*
10. Kaks raamatut —da.
11. Visandeid kaheteistkümnendal tunnil **
12. Aino *T. c. T.*
13. Arvustus *Tiiu Viires.*
14. Linoollõikeid *Maia Sinberg.*
- „ *Evi Tamjärv.*

Elukevad.

VILMA LOO.

Tuhisegu põhjala tormid,
Vihisegu vingemad tuuled!
Küll olete praegu veel karmid,
Kuid juba teis kevade luulet!

Kaasikki tuulte käes virgub.
Alistudes tormile paindub.
Noorur tuultes vaid sirgub,
Tormile naeratab ainult.

Seab jonnakalt vastutuult sammu,
Siht helendab kaugel ees.
Tunneb lihastes paisuvat rammu,
Hinges midagi pulbitseb, keeb!

Noor aina tegutseb, loob.
Häviogu kõik, mis on vana!
Tuulte seest jõudu ta joob,
Ja säravaks, uueks loob ilma.

Tuultega hõiskavad koorid
Teotahtes leegitseb silm:
„Meie, me oleme noored,
Meile kuulub maailm!“

Soov.

ILSE LEHISTE.

Tahaksin

olla kui lüüra, kend — tuulgi ei sõrmitsend iial,
painduvi sõrmiga ükski ei helisid esile võlund,
ja kellest keegi ei tea, viise milliseid endas ta peidab.

Tahaksin

olla kui viiul, mis vastelt meistri käest tulnud,
keeled mille veel kordagi poogna raskust ei talund.
Ja millest keegi ei tea, kas järgmisel hetkel ta nutab või naerab.

Laulda kõige metsikumat röömulaulu — nii et keegi ei kuule, ka mitte ma ise.
Tuhandeid võimalusi endas peita ja seda ei isegi teada.

Pööripäev.

M. S.

15. märts.

Pööripäev — millist tähtsust omab pööripäev? Näiliselt ei mingisugust. Möödub nagu teisedki igavalt, hallilt ja tähelepanematult, ainult et ajaleht toob lühida märkme, täna, 21. märtsil on ametlik kevade algus...

Pööripäev on ainult sümbol üleminekule —.

Veerevad päevad kevadesse, kadusid kiiresti talvekuud, on veel kiiremini kadumas märts ja aprill.

Ei oodanud seda suve, sellepärast veerevadki päevad nii kiiresti — ei oodanud. Tahtsin, et oleks talv, et lumi kataks sügava kihina maad ja kuuvalgus langeks öösiti akna jääkristallidele. Et tarduks kõik, mis kuulus mu mõtteis viimasele suvele ja ei ärkaks kunagi

enam sest kangestusest, kartsin teda, tahtsin, et ta oleks veel kaugel, kaugel.

Ent ometi on ta saabunud, küll veel varane eelkevad, aga siiski kevad!

Ja vabadust õhkuvad tuuled toovad tahtmatult kaasa tillukese värina. Ja mina, kes ma hooplesin, et ei taha kevadet, tunnen rõõmu — rõõmu uuesti suvest!

Kõiges, kõiges on kevadet!

Õhtul, kui avad akna, tuleb väljast pahinal sisse õhku — värsket, segunenud maahinguse ja aimusega kaugeist metsist, meredest ja päikeseloojakuist.

Külm on sepiõõnenud küll veel õhukesti klaaskoorikuid lompidele ja kuu uputab öö oma kõledasse valgusesse, aga kõigel sellel pole enam pikka püsi.

Juba varaseil hommikutundidel, kui päikesesoojust ei jatku veel sulatamiseks, purustavad leiva- ja piimaautod õhukese jääkirme teeloikudel — nendest on siis kasulik ja praktiline läbi käia, kui tuled hommikul pooljoostes, jalas jälle kord pesemata unustatud kalossid.

Inimesed on varajase kevadpäikese kahvatus, ent heledas valguses nagu urgudest lagedale pugunud hallid tõugud. Ere valgus rõhutab eriti nägude kalbust ja kortsulisust, kõhnunud ja küüruvajunud liikmeid katavad ühetooniliselt tumedad, tolmused ja läikima hõõrut riided.

Las käivad mõned kevadtormid üle maa! Las sirutub inimene vabanedes talvisest ikkest, las tunneb end jõuküllasena, las muutub kevadiseks!

Jääkate merel on hävinud — ülevalt koolimaja viimaselt korralt paistab tumesinine viirg, kaet maruliste valgete harjadega.

Määrdinud lumekamar katab ikka veel maad ja kus pole lund, säääl on sügav pori, aga viltuvajunud luitunud-

värviliste agulimajade vahel ripub kuuvarjuline pandud pesu. Kirjud hilbud lipendavad päikese käes — punane lapskleit kõrvuti maitsetu odava trikoopesuga — lipendavad ja laulavad: kevad, kevad, kevad, kevad — parima tahtmise juures ei suuda vastu panna kevadetuudele.

Ja saabuvad ajad, millal eksamite ettevalmistamise põhjusel antakse vabu päevi, ja hilisõhtud, millal väsinult pingutavaist õpinguist lähen kõndima mööda tänavaid. Männisiluette kerkib ehaviiru taustal, laskub videvik, on hilja, inimesed sisenevad majadesse, hääled vaibuvad. Noored lehed madalal vaht-raoksal riivavad mu põske — on nii vaikne, et seisatun hetkeks tahtmatult.

Veerevad päevad ja ükskõiksena lähen kooli, veel ükskõiksemana tulen tagasi, ehkki tean, et päeval, millal saame lõpptunnistused, seisan kahetsedes ja vaatan tagasi ajajärgule, mis on sünninud igaveseks, nagu olen mitugi korda juba seisnud ahastades möödunud suve piirimail — jälle uue pööripäeva värvavais.

„Palun preili!“

Ursula Peks.

Imbi lükkas suure vaevaga lahti raske kooliukse ja astus tänavale.

Käed sügavalt taskuis, portfell kaenlas ja müts hooletult pähe tõmmatud, hakkas ta minema linna poole pikkade ja lohisevate sammudega. Varsti ilmus ta heledaile sukile tumedaid poripritseid, sest oli varakevad ja tänavail juba toredat pori.

Jõudes välja kitsalt tänavalt väikesele väljakule, kus kasvasid mõned puud,

märkas Imbi möödudes neist lähedalt, kui suured olid juba pungad. Samal silmapilgul tajus ta ka tuule leebust ja päikese harukordset soojust. Ja ennae: isegi imetillukesi rohuliblesid paistis juba puude all!

Imbi läks edasi ja nüüd tundus talle juba igal pool kevadet.

Oli inimesi kevadrüetuses, ja keegi vana naine pakkus müüa lumikellukesi. Ah, isegi too elatanud daam, kes tuli

talle pidevalt vastu oma rasvunud ja apaatse taksiga, oli vabastanud vaese loomakese vateerit tekist, mis sel siiani oli alati olnud ümber.

Muidugi, soe oli. Homme paneb Imbigi selga kevadmantli. Ja kodus aias on lumikellukesi, tingimata läheb ta kohe vaatama, kas nad on juba väljas ja puhkenud. Kassipojadki viib ta mõneks hetkeks õue, las nuusutavad ka värsket ja sooja kevadist õhku — siiani on nad olnud ainult toast.

Imbi kiirendas samme, et jõuda varajasemale rongile: siis saaks rutemini viia kassipojad aeda ja minna lumikellukesi avastama. Ta jõudiski parajasti õigeks ajaks. Vagun oli täis, Imbi toetus pinginurgale. Ta võttis portfelli eestikeelse lugemiku ja hakkas õppima järgmiseks päevaks. Aga täna ei saanud hästi lugeda, ümberringi räägiti ja naerdi. Imbi vaatas vahelduseks aknast välja ja katsus siis uuesti lugeda. Aga ei saanud kuidagi, vägisi kippusid silmad jällegi aknast välja vaatama. Imbi ei hoidnud enam raamatut, see lebas lahtiselt ta põlvil ja kukkuski. Imbi tahtis seda üles tõsta, aga koolipoiss, kes istus ta vastas, ulatas Imbile juba raamatu ja ütles: „Palun, preili!“ — ja naeris.

Imbi oli üllatatud. Imelik poiss! Miks tõstis ta raamatu üles? Siiani oli Imbi ikka ise üles korjanud, mis ta oli pillanud; sagedasti oli ta aga ka selliseid asju tõstnud, mis keegi teine oli lasknud kukkuda. Ja nüüd tõstetakse midagi üles, mis tema Imbi, on pillanud. Naljakas! — Ja miks naeris see poiss? Imbi oli teda ennegi näinud, ja ikka oli ta teinud niisuguse imeliku näo

nagu oleks neil Imbiga mingi ühine saladus või muidu midagi ühist. Seda mäletas Imbi nüüd selgesti.

Imbi vaatas üles. Jälle naeratas poiss. Tal olid pruunid silmad ja lohud põskedel. Millegipärast vaatas Imbi ruttu kõrvale ja punastas. Korraga oli temas mingi rahutus. Ta püüdis lugeda, aga polnud püsi; aknast välja vaadata ei saanud ta ka enam kuigi kaua. Meeleldi oleks ta veel poissi silmitsenud, aga miski nagu keelanuks nii teha.

Imbi oli segaduses, ja viimaks ei jäänud tal ikkagi muud üle kui piiluda altkulmu poissi. See mängis oma portfelli lukuga. Rong tasandas varsti käiku, poiss tõusis ja hakkas ära minema. Ta möödus Imbist, naeratas veel kord ja kergitas mütsi öeldes: „Hääd tervist.“ Imbi vaatas talle ehmunud järele ega saanud enam millestki aru. Ta mõtted lendasid ärevalt siia-sinna. Korraga aga teadis ta midagi: tal oli ju hirmus hea meel, et see poiss oli jätnud temaga jumalaga. Imbi tuletas kõike algusest peale uuesti meelde ja see kuidagi võõras, aga siiski meeldiv rõõmutunne kasvas temas kogu aeg. Talle meenus poisi nägu ja naeratus sellel, ning Imbi punastas järjekordselt.

Koduteel tegelesid Imbi mõtted samuti pidevalt ootamatu tervitajaga ja vargsi poetus neisse soov, et oleks juba järgmine päev ja ta saaks jälle näha seda poissi. Ning mõeldes edasi samal teemil, tekkis ta näole varsti salapärane ja õnnelik naeratus, mis jäigi sinna kogu päälelõunaks.

Kassipoegadel jäi aga kevadõhk seekord hingamata ja vastpuhkenud lumikellukesed olid vajunud unustusse.

ILSE LEHISTE.

Matk.

n kõigist ajast kauneim aeg, mis vahel kahe aastaaja, —
veel mitte suvi, enam mitte kevad;
on ainult kirkas õhk ja kuldsed pilved õietolmu üle aia,
ja kaunid päevad, ikka aina pikenevad.

Sellel ajal tahaks minna
ära, tahaks jätta linna
hallis tolmukorras kivid.
Tahaks minna ära, sinna
kus on õitsvi toomingate valged rivid,
õielemmed saotavad valgeks mullapinna.
Ära tahaks sõita, saada,
ikka kaugemale jõuda,
hoopis ära minna võida!

Rongiaken. Avasilmi,
avakõrvu, avakäsi
tahan näha, tahan kuulda
ega vaatlemast ei väsi.

Võõras uibuaias võõrad kirsipuud,
õilmeis oksad aknast sisse kargamas.
Otse majauksel, trepikäsi puul
häbematu kikas valjult kargamas.

Jaanilillis künkaseljad.
Sekka uhke anemoon.
Rohetavad kaeraväljad.
Koeranässi hauketoon.

Õhe hobu rataskael.
Punakleit, kaks lillepihu.
Kraavis angervaksavihu.
Sekka jätkub juhtumuste,
nähtumuste kirev pael.

*Sihtjaam. Päräl. Jaamahoone
roheline, valged luugid;
jaamapargis tulbid ruuged,
valge sirel, puhkev homme.*

*Raudteevahi majakene:
klumbis punane pojeng,
ümberringi rajakene,
valgekclubjat kiviring.*

*Ja ümber kogu väikse alevi
on männimetsa vaikusthõlmav süli.*

*Ja kõnnin ringi avasilmi, avali
ma sõõrmi, nagu tahaks kõike haista, maitsta, lunda, laulda üle.*

*Ent kogu metsaavarus küll vaevalt
mu õnne suudab mahutada, vabakslastu?
Ah, õitsvaist pärnapuudest naerab
kui terve suvi päikest mulle vastu!*

„Lobineemel“

Minu sõber.

Karin Valdov.

Mu sõber — su nimi on Mure...

Juba siis, kui avasin esmakordselt oma silmad selle maailma valgusele, seisid sa mu hälli kõrval. Ma ei näinud sind, kuid võisin aimata su lähedust; seal, mustendavas toanurgas, seisid sa — üll tume, voldesse langev rüü, mis kattis su pika, sajandeist küüru vaju- nud kogu. Sa piidlesid mind oma suu- rist välkvaist silmst, ja su pilk näis ütlevat: „Sina — sa kuulud mulle; alates tänasest päevast tahan olla su kaas- laseks kõigil su teerajul...“

Sa täitsid oma töotuse. Kõndisid mu kannul juba siis, kui astusin oma esi- mesed sammud, hetkekski ei vabanenud ma sinu lähedusest — kõikjal jälgis mind pilk su öömunist silmist. Kui siis mõnikord poetus süngesse pilvisse mä- hitud taevasse tükike päikesesära, tõst- sid sina oma kondise sõrme ja sõnasid: „Nüüd on küllalt!“ Ning taas veeresid hallid pilved üle päikese.

Tean, sõber, sa tahtsid olla mu tun- nete ainuvaldaja, tahtmata anda mu südames ruumi tolele teisele, oma suu- rimale vaenlasele — ta nimi on Rõõm... Niipea, kui ta tuli ja poetas mõne heledama kiirekese mu sülle, astu- sid sina mu juurde ja su kuue paljudest voldest pudenes mu teele hulk süng- värvilisi õisi, mille südameisse oli kir- jutatud tumedail tähtedel — valu. —

Nüüd, kus olen rauk — üksik ja hall, seisad sa ikka veel üstavalt mu kõrval, olles olnud mu igapäevaseks kaaslaseks palju aastakümneid. Mina tunnen sind, sina tunned mind, ja me olemä lahutamatud sõbrad. Me kulgeme

käsi käes kõveraid eluradu, kahekesi — sina, Mure, oma mustas rüüs, ja mina, rauk, hall ning kuivetanud. Meie pea kohal lehvib surmakotkas oma vägevaid tiibu, soovides kanda mind üles kõrgustesse, mind ümbritseb helgete avaruste piir. Aga sina, Mure, ei lase mind minna; sa pole veel suutnud minust küllastuda ja sa tead, et pole naasmist sealt, kuhu viib mu tee.

Mäletad, kas mäletad, sõber — olin kord minagi sinisilmne tüdrukukene, kes vaikis kohe, kui su öömust pilk sööbis ta silmi, kustutades seal hetkeks välgah- tanud naeruhelgi. Jaa, Mure — su ar- mukadedusel polnud piire...

Siin ma istun, hall vanake, oma ük- sildase toa vaikuses, ning mu silme eest libiseb mööda tükike kaugest noorusest, libiseb mu sõrmede vahel nagu igav, hall, sõlmiline lõng, millel pole lõppu ega algust... Kuulen, kuis sa vaikselt- vaikselt astud üle künnise ja seisatud mu selja taga. Taas pudeneb su rüü- voldest neid süngvärvilisi õisi, mille lõhn mind ümbritsenud kogu elu jook- sul mingi maheda pilvena. Vastutasuks kingin sulle pisara oma tuhmunud sil- mist, mis on suurim truudusvanne, sõ- ber, sinule...

Sa oled sõbrustanud aastasadade jooksul terve inimkonnaga; mulle oled siiski parim sõber — mina tunnen sind ja sina tunned mind... Meie kaks — me olemä lahutamatud!

Sa seisid mu hälli kõrval ja seisad haua veerel; sa oled mu ainus sõber — Mure...

Kõik mis oli...

Kõik, mis oli...

Kirjutuslaud. Äärmine korralagedus. Siin raamatuvirn, seal kamm ja peegel, kirjapress on ripakile vajunud, tema najale toetub arvelaud, lugematu hulk pliiatseid, juukseklambreid ja sullepäid. Kõige selle üle triumfeerib Koidula büst. Aga ka tema üleolek pole vist pikk, sest kellegi osav käsi on osanud tema alla poetada kõverate otsadega maniküürkäärid, mis poeedi seisukoha kaunis ebakindlaks teevad. Järgmise laua võnke juures kukub ta kindlasti ümber ja laud võngub tihti, üks jalg on lühem.

Nähtavasti on ruumist puudus tulnud, sest üleliigne kraam on lihtsalt kõrvale pühitud ja nüüd ilutseb keset lauda päevik. See on vist päevik, ta on ju nii ilusasti köidetud — roheline nahk — ja ühel küljel ilutseb suur kullast lukk. Isegi võti ripub kõrvale. Päevik lüüakse lahti (kaunis palju on siia juba kirjutatud, ei tea kas kirjutajal nii palju juba elamusi olnud on.) Käsi haarab sullepea järgi. Täieline koolilapsekäsi — keskmisel sõrmel laiutab tindiplekk. Sinise pulloveri käis on veidikene üles kääritud. Mu pilk libiseb kõrgemale. Kõrgest kinnisest kaelusest on vaevalt näha kaela, sellele järgneb terav plikalõug, kitsad huuled, püstnina. Püstninal tedretähed. Üks, kaks, kolm — ei, neid ei jõua ära lugeda! No kuulge, nii suur tüdruk võiks veidike ka oma juuste eest hoolitseda! Punakad salgud, isegi veidi lainjad, aga kui segamini! Üks salk ripub koguni üle otsaesise ja nina otse paberile tüdruku ees. Sulg aga aina krigiseb. Tahaksin teada, mida ta seal nii kangesti kirjutab. Oo, palun, otse selja taha, vaata üle õla!

Milline käekiri! Võiksid veidi korralikumalt kirjutada, ma ei saa ju midagi aru! Aa, viimaks hakkab veerima, mm — nüüd pöörab parajasti lehekülge, noh, mis tuleb nüüd? ... ja kui sellele kõik mõelda on imeline, et kui ta täna minu ees seisis ja „tere Liis“ ütles, ma sugugi ei punastanud, kohmetunud ega häbene- nud. Ja ometi teadsin ma, et nina niiskest ilmast punane oli ja juuksed segamini. Vanasti poleks ma kunagi puuder- damata nina ega lokkimata juustega väl- ja läinud. Ja sellest ma siis järeldan, et kõik, mis oli, on lõppenud. Hääh, kõik, mis oli!

Mis oli siis? Käisime Felixiga paar korda teatris, sain temaga mõned korrad seltskonnas kokku. Ja olin õnnelik (!!!) — korts tuleb kirjutaja laubale, „muud midagi, kui õhkamismärkide rida! Armunud kana! Nii kui teda aga täna- val nägin, kohe löid jalad värisema, sü- da kloppima, silmad vett täis. Vastik! Mul on kahju armunud inimesist. Koo- lutavad oma juukseid, puuderavad ninasid — on ahvid. Hea, et nüüd kõik möödus on! Ma olen jälle inimene, kes on teadlik oma väärtusest, kes elab vaid enesele, mitte mõnele fantoomile.“ Punkt tuli väga ägedalt isegi veidi kur- jalt. Kirjapress haaratakse lauvalt, ar- velaud vajub upakile. Kõvasti klopsib Liis pressiga ridu täis korrutat kirja. Nüüd on ka Koidula eal lõpp. Laud teeb järsu nõksaku ja — Koidula kukub lükates peaaegu ümber tindipoti. Ent Liis ei lase ennast segada. Tõmbab tin- dipoti veidi eemale ja edasi lendavad korratud sinakas-mustjad read üle valge paberil. „Kui mõelda millise lollaka näoga ma veel sügisel tema ees seisin,

kui juhuslikult tänaval kohtasin: punane, kohmetu — huu, lapsik. Aga täna — valge, rahulik, peaaegu daamilik, muidugi punane nina välja arvatud; ei, mul on hea meel! Ega ta halb välja ei näinud — hall palit istus nii hästi, ja ka kaabu sobis. Sinised silmad olid nii tõsised. Mehelikumaks on ta üliõpilaspõlves läinud. Aga minule on see üksta-puha. Täiesti. Ma meeste peale üldse enam ei vaata. Kui ma nüüd kooli lõpetan, pühendan täiesti teaduslikule tööle — see on tulevik! —“ Lõpuks pikk kriips ja tindiplekk. Aga edasi läheb kirjutus.

„Ja kui mõtelda, kuivõrd teeskleja ja isegi valelik on see evasugu! Ikka varjatakse midagi, ikka tehakse ennast huvitavamaks kui tegelikult ollakse. Ka seda ei tee ma enam. Muutun läbikäimises kõikidega, ka noormeestega, täiesti siiraks, täiesti ausaks. Milleks eputada, — teeselda? Kui mõtelda, mis see siis kõik on, see rumal sõna“ — ta kõhkleb hetke. Miks ta ei kirjuta? Milline sõna? — „armastus! Tühipaljas lollus. Ma ei pea ennast rumalaks tüdrukuks, aga isegi mina muutusin sügisel nii rumalaks. Ma ei kõnele lollusi ega ebaloogilisusi, aga siis tegin määratud „prohmakaid“. Tihti vahetasin sõnad mida öelda tahtsin, ja rääkisin lollusi, ma imestan, et ta üldse tahtis minuga koos olla. Aga nüüd, kus kõik lõppenud on — tore, kriips alla! The end — Ende — justkui filmis. Ainult et siin polnud poolt filmigi, ainult veidike kooliplikasentimentaalsust. Lõpp sentimentaalitsemisele, lõpp meeoludele! Hei,

armastus, kuulutan sulle sõda! Tule välja! Ma olen su juba võitnud! Sina vilets ja arg petis, sina teeskleja ja rumal narr! Sina, kes sa kasutad koolilaste lollusi, et pärast võidutseda, sina kes sa oled kõige nõrgem ja vallutad siiski tugevamaid! Mind sa enam ei valluta! Haa, tola, tola ja kolmat korda tola! Sina —“

Telefon heliseb. Liis hüppab püsti. Miks ta hüppab, ta ei oota ju kedagi?

„Hallo!“

„Preili Liis?“

„Mina“.

„Siin Felix.“

„Aa, tere hommikut!“ Hommikut? Öhtu on praegu. Väljas on pime ja lamp toas on ammu süüdatud.

„Vaadake Liis, ma tahtsin küsida, kas teie ei tahaks minuga homme teatrisse tulla?“

„Täna väga, ma tulen päris hea meelega. Miks ta ometi ütles „Päris“? Ta nägu ütles „väga.“

„Tore siis, kell 7 kohvik „Savoy“ ees. Jumalaga!“

„Jumalaga.“ Käsi telefonitoruga jääb lõdvalt rippuma.

Liis astub kohmetult peegli ette, kust talle vastu vaatab segane punane nägu. Liis tõmbab puudrikvastiga üle püstinna ja kammib juuksed lainetesse.

„Vast!“ sosistab ta, vast pole siiski kõik veel lõppenud?“

Mina aga naeratan ja sosistan kuulmatult: „Rumal tüdruk, see ei lõpe üldse!“

—t.

Painaja.

ILSE LEHISTE.

Rohtlaande ringutand mets enda, avali pihud ja süli.
Meelitab ekslema endasse jalgu ja laule mu nõnda,
mähkuma väänlevi liaansesse, rippuma oksil kui leekivverevad õied,
heituma heliotroopide lõhna kui ududest küllastund tiiki,
lamama sulgiste peekrite põhjas kui kastepiiskade mürk.

Vohavast kujullusuhmast mind äratas painaja puude;
raugetest ulmadest jäänud vaid huulile maitse kirbe,
hinge ent aimus rahutu, habras ja herk.
Kohendan tuld. Leegid viskuvad kõrgele üles;
peotäisi sädemeid viinud nad taevasse rippuma tähiks.

„Kultuurne naine.“

Elvi Paju.

Lugedes lõppklassi kiritöid teemal „Missugune peab olema kultuurne naine?“ jääb mulje, nagu oleks terve see mitmekesine kirjutajatepere vaikselt kokkuleppel seadnud oma töö motoks hüüdsõna „Elagu positiivsus!“

Seda sarjamist, mis meie praeguste seltskonnadaamidele tulevaste poolt osaks saab! On ju väga kena, kui tõstetakse häält liialduseni viidud kohvikukultuuri vastu, aga ega sellepärast maksa veel seda süütut asutust kõige kurja juureks pidada. Kultuursele naisele on elu üldse väga raskeks tehtud: ta välimus peab alati meeldiv olema, aga kunstipärane soeng ja moeeskirjade kohane riietus on kõige autorite üksmeelsel otsustusel surmapatt; ta peab külastama teatreid, kontserte, loenguid jne., kusjuures peab aga silmas pidama, et esitendused, galakontserdid ja muud säärased asjad on ainult ebakultuurse publiku päralt. Eelistatakse kultuurset naist ülikooli-haridusega, kes sealjuures on veel osav pianist ja — oivaline pereinaine.

Ta peab olema intelligentne, tark, heasüdamlik, omama põhiteadmisi igal alal, suutma kohaneda igasuguses seltskonnas. Eelkõige peab ta aga olema eeskujulik abikaasa ja suurepärane ema. Huvitav on siinjuures, et noorusliku optimismiga salatakse maha vallaline kultuurne naine. Osa õpilasi on isegi kultuurse naise definitsiooni juures kasutanud ema mõistet, väites, et kultuurne on ainult see naine, kes oma lapsi kultuurinimesiks kasvatab. Ka ühe lapsega nai-

si ei leidu kultuursete seas, 2—3 näib olevat laste alammäär.

Tekib küsimus, kas armsad klassiõed tõesti eitavad vallalise naise kultuursust? Arvatavasti pole see nii. Enamus lihtsalt kehabab kultuursetes naises oma ideaalset naist. Sellega on seletatav esitatud kujude verevaesus. Toonitatakse küll, et kultuurne naine ei ole ainult ideaalkuju ilma ühegi veata, aga vigu ette ei tooda.

Tööde enamuses esineb huvitav ebajärjekindlus: alustatakse sellega, et räägitakse sellest, et vanasti oli naise elu hall ja igav. Ta huvialadeks olid ainult mees, kodu, lapsed. Paar rida pühendatakse naiste vabanemisele meeste türannia alt ja loendatakse tegevusalasid, mis nüüd naisele on avatud. Asudes aga nüüdisaja kultuurse naise kirjeldamisele eitatakse igasugust kutselist tegevust ja lubatakse ainult üsna vähesel määral kõrvalharusid, sest naise peaülesanne on täita oma kohta perenaisena kodus, olla tagasihoidlik ja alandlik abikaasa oma mehele (targale, kõiketeadvale, nagu üks õpilane leiab) ja hää ema. Milleks siis see esialgne halvustamine? Leidub käremeelne õpilane, kes soovib naisele üldse eemale jääda poliitikast, küll mees selle asja korraldab... Enamus aga siiski lubab päevasündmustega tutvuneda ja nende vastu huvi tunda.

Arvatavasti nüüd kõik kultuursed naised ohkaksid tänumeeles: „Hea, et niigi läks!“ Ja see oleks neile ka lubatud, sest kultuurne naine tohib väljendada oma arvamist, tohib kaitsta oma seisukohti.

Need oleks peajoontes nõudmised, mida meie abiturientid esitavad kultuur-sele naisele. Torkab silma isikliku suhtumise puudumine. Loendatakse rida positiivseid avaldusi, millest raske üldse mingisugust inimolendit kokku liita,

saati siis veel kultuurset. Ja kui siis sellise verevaese daami omaduste loetelu lõpul püstitatakse loosung:

„Saagem tema sarnaseks!“, ei sütitata see kedagi.

Kaks raamatut.

—da.

Kui küsida inimeselt, missugune raamat on talle kõige enam meeldinud, meenub talle kindlasti raamat, mille mõju alles kõige värskem on. Nii püsibki harilikult iga mõjuavaldanud raamat esikohal ainult kuni järgmise teoseni, mis samuti meisse kuidagi sügavama mulje jätab. See teos võib küll olla hoopis erilaadiline ja erinevate väärtustega elmisest, kuid siiski võib saada me ajutiseks lemmikteoseks. Igas heas raamatus on midagi uut ja kaunist, millele me tähelepanu koondub, seetõttu et ta on raamatus esile tõstetud ja mida me hinnata oskame ainult selles raamatus.

Inimene otsib lugedes teosest iseennast, tegeliku elu paralleeljooni ja lahendust käsil olvaile probleemidele. Igas teoses on käsitledud tegelasi ja olukordi erinevast vaatepunktist, elu erinevad avaldused on esiplaanil. Nii võiks võtta võrdluseks kaks raamatut, mis kirjeldavad inimesi samast rahvusest ja klassist, kuid niivõrd erinevalt, et mõlema romaani kangelasel tunduvad olevat hoopis erimaailmadest. Need raamatud on Galsworthy „Forsyte'ide saaga“ ja Jerome „Kolm meest paadis“. Mõlemad teosed on haaravad, üks oma traagika, teine koomikaga.

„Forsyte'ide saaga“ vaadeldakse kirgi, mis valdavad terve isiku olemuse, mis jätvavad varju kõik muu isikus. Analüüsitakse hingelisi konflikte, võitlust armastuse pärast inimeste ja saatusega. Võitlus on paratamatu, isikutel on sageli vastasteks jõud, mida on võimatu mõjustada oma tahtejõust. Intriig tundub lähedasena ja haaravana, sest iga inimene võib leida sealt oma elamusi ja kannatusi. Näit. Soames'i tragöödia ja probleem on üldinimlikud.

„Forsyte'ide saaga“ kangelaste juures unustame täiesti nende argielu, nende väikesed mured ja inimlikud nõrkused. Selle raamatu mõjutusel suundub pilk ka tegelikus elus kõrgemale eluprobleemidele, eemale igapäevasusest.

Sealsamas vaadelda teist teost, kus tegelased koosnevadki ainult üksi neist väikesetest puhtinimlikest nõrkustest ja pahedest. Nad on „tõelised“ inimesed, nende iseloomu jooni leidub igas inimeses, nende äpardusi ja koomilisi eksisamme juhtub tuhandeid kordi igäühe elus. Nendest teamegi ainult nende nn. inimlike jooni, nende laiskust, edevust ja mugavusearmastust. Kas on neil ka kõrgemaid tundeid? Küllap vist, ainult nendest on vaikides mööda mindud.

Niisama nagu me ei tea, kas oli Irene edev, kuidas vaatas ta kodusele tegevusele ja tööle, nii me ei tea ka nende kolme mehe terve elu kujunemist, nende kõrgemat tunnetemaailma. Nad kujutavad ainult meie igapäevast elu, meid ümbritsevat reaalselt maailma.

Iga inimese elu koosneb kahest osast, vaimsest — eesmärkide ja ideedega, elusih otsingu ja tungiga avastada elu põhiolemus ja põhjus, ja reaalsest, milleks on meie igapäevane elu. Viimases ei nähta harilikult luulet, ainult tüütavat tarviduste rahulda-

mist. Kui palju kaunimaks muutuks elu, kui iga inimene oskaks sealtki kaunidust leida, või, mis veel tähtsam, koomikatki, nagu Jerome seda oskab. Nii käsitleb Galsworthy oma teoses peaaesjalikult seda esimest, vaimset maailma, Jerome aga teist. Esimeses raamatus on puhas kunst, mille nautimine õilistab ja vabastab meid pilgukski ümbirtsevast igapäevasusest, teine aga juhib meid just sinna, siiski aga õpetab meid üle olema igapäevasusest, sellega, et ta ka seal probleemidele ja huvitavaile hingeelu avaldusile meie tähelepanu juhib.

Visandeid kaheteistkümnendal tunnil.

Temast on kohustus kõigepealt kirjutada. Tema on ju päike ja kuu ja tähed ja ainuke hiilgus ja au (andestage romantilisust!).

Tema on kõik. Positiivsuse prototüüp. Igapidi sile ja konarusteta — esimene mulje. Teine: on ikka veidi konarusi ka. Ainult, et teised ei tea. Aga kaasõpilased teavad küll. Selle „positiivse“ südame sopis leidub ka grammike ägedust, grammike jonnakust, ja vist — grammike peidetud saladusi. Mõttled: selle tüdrukku hing on „tabula rasa“. Ei ole, ei maksa illusioone teha.

Mõttled: lapsik. Ei ole seda ka. Arenenum kui mõni teine, kellest seda võiks arvata.

Välimuse kohta oli juba vanasõnaks saanud ta sirge lakk, nüüd ei või sellest enam kõnelda, lokid on otsadesse sigenenud. Esialgu on ta nendega veel kaunis hädas, aga oodake — tema intelligents saab ka lakkidega varsti hakkama!

Lühidalt — huvitav tüdruk, tark tüdruk ja tore tüdruk.

„Midagi kuldset, midagi kollakat, midagi pruuni.“ (M. K.)

See lause iseloomustab tütarlast ebasobiva hüüdnimega Marusja, sest temas ei leidu midagi slaavlaslikku. Hoopis vastuoksa — ta on õrn, põhjamine kaunitar, isegi liiga õrn ja graatsiline. Omab mitmekülgseid andeid, kirjutab novelle, jutustusi, kõnesid ja kannab neid sama edukalt ette. Koolis ületamatu repetiitor inglise ja saksa keeles, millist omadust pinginaaber kadedust äratavalt ära kasutab. On klassile üldkasulik, sest oskab „parajal ajal“ ilusat juttu ajada ja probleeme lahendada.

Naabrid. Esimest pinki varjab kapiuks, mille taga elutseb abiturientide klassi sapp ja iroonia, mässuvaim ja puhta mõistuse kriitika. Need kiiduväärt omadused on kehastunud kahes mitte väga sirges kriipskehas. Need vaimuhiiglased ammutavad oma inspiratsiooni prügikastist, mis neil alaliselt hõljub silme ees. Seda inspiratsiooni läheb neil hädasti vaja: ühel välja surra tahtva kirjandusringi elushoidmiseks, teisel „Sütiku“ sassisolevate arvete klaarimiseks (enamasti rahata). Mõlemad on ka andekad oma eraelu korraldamisel: üks soetab innuga vihamehi, teine on juba 1½ aastat

ühele truu. Üles ehitatud on nad üldiselt kontrastiprintsiibil: enesevalitsus on nii jaotatud, et üks sai kõik ja teine mitte midagi. Sellepärast ähvardavad tindipotid tihti lennata, aga seni veel lennanud ei ole. Matemaatikas on nad õpetaja lemmikud kui vaikiv kants niigi passiivses klassis. Muidu täidab üks neist leksikoni aset, teine on muidu tark. Ainuke punkt, millega üks teise mäekõrguselt ületab, on käekiri, sest saatuse pilkel on kirjameheks määratud see, kel tehniliselt puuduvad elementaarsed oskused. Teise käekiri on kunstikõrge tervik. Sõprusesse suhtuvad nad mõlemad üleolevalt: üks ei oma põhimõttelikult sõpru, teine vahetab neid perioodiliselt, sest mõlemad on pettunud tütarlastes, noormeeste suhtes on nad aga äraootaval seisukohal.

Üldiselt on nad kunsti- ja äriilma esindajad ja jäävad neiks tulevikus.

Klassi neljakud. Huvitav nähtus klassi ajaloos. Koosneb ühest paarist kaksikuist ja kahest üksikust. Harrastavad matkakultuuri vabas looduses ja igasuguste rumaluste tegemist kinnises ruumis. On veel hästi nooruslikud ja nähtavasti taotlevad igavest noorust. Ei huvita neid sellised kõrged üritused kui tantsupeod ja teised niisugused, mis oleksid sobivad noortele neidudele. Muidu on nad ideelised isikud, fantaasia lend on otse rabavalt suurejooneline. Vastavalt muidugi ka tegevus. Õmblevad viini vorstidele ballitualette ja teevad kompotist jäätist. Terroriseerivad klassiõdesid, neile peale sundides kehakarastust akende lahtihoidmise näol külmal ajal. Muuseas on nad juba oma kehakarastusega nii kaugele jõudnud, et üks neist vaevleb kurja reuma küüsis.

Nende käes on klassi propagandatalitus. Kui on tarvis mõnd uut üritust propageerida, antakse asi nende korraldada. Neil on seks asjaajamiseks vastavad eeldused, (agitaatorliikud ja führerliikud kalduvused) ja paras jagu tahtmist rassida. Omavad ühe väga imeliku harjumuse,

tööd teha, ilma et nad selle eest midagi saaksid. Ehivad klassi ja koristavad kappisid ja teevad muudki tülikat päris vabatahtlikult. Seda ei jõua ülejäänud teistest puust klassiõed küllalt imestada.

M. T. on kooliõde, keda näeb koolis harukordadel, kaks päeva järjest juba mitte kunagi. Viimaseil päevil enne eksamite algust ilmus siiski ja teatas, ta olevat otsustanud pidevalt koolis käima hakata. Muidu äratab tähelepanu külmaverelisusega.

Õ. V. Inglise orientatsiooniga tütarlaps. Loeb inglise kirjandust, vaatab ingliskeelseid filme ja käib vahetavahel Inglismaad ennastki külastamas.

E. O., eelmainitu lahutamatu kaaslane igalpool, paistab silma oma pikaksveninud dimensioonide poolest. On karta, et ta lähemas tulevikus taskunoana kokku murdub.

A. S. lubab kindlasti minna ülikooli peale õppima majandusteadust; leeriskäimise tagajärjel on see otsus aga lõõnud kõikuma: usuteadust õppida oleks veelgi huvitavam.

E. S. väike tragi tüdruk, kes esindab meie klassis muusika kõrget kunsti. Peab oma kohuseks evida alati teisi vaateid ja seisukohti kui kirjandusringi esinaine. Imelikul kombel saavad aga siiski oivaliselt läbi.

Väike Tiit.

Sale piht ja terav nina, välimus nii „päris kena“ hele hääl ja hästi lärmav, teravmeelsustelt nii hurmav, tulevane hambadoktor, senini veel Nietzsche lektor; hingelaadilt närviline, muide mitmehuviline.

Preili Aino.

Hästi tuntud nimi linnas, mänguuri kannab rinnas — kogult kaunis paksuke, kommetelt ta armsakene; mate tunnis küll ei vea, logaritme ta ei tea; ammu ootuses tal tund, millal lõppeb koolisund.

Aino

*Minevikus: pärdik ja prillid.
Olevikus: pikad ripsmed, silmad hallid,
tõmmu ja lakooniline;
Veraga koos koomiline.
Üllatab tihti „üldharidusega“.
Koolis siiski hädas Maretita.*

Arvustus.

Tiiu Viires.

„Realist“, Tallinna II gümnn. õpilaskonna ajakiri, on kujunenud pealinna soliidsemaks õppurajakirjaks. Peab nentima, et nelja tegevusaasta jooksul on omandatud kogemusi ja traditsioone.

Olgugi, et „Realisti“ 37/38. a. hooaja jooksul on ilmunud siiani vaid kaks numbrit, tohiks siiski juba teha arvustavat kokkuvõtet, sest arvatavasti kevadine, s. o. viimane number sel poolaastal ei muuda aastakäigu ilmet.

Enamus kooliajakirju kaldub kujunema ainult kitsama ringi huviasjaks, nii ka „Realist“. Kindlad nimed figureerivad samuti kindlail aladel. Esineks neid nimesid rohkem, ei oleks põhjust seda eriti mainida aga kuus-seitse kaastöölist sellise kooli

nagu Tall. II Poegl. gümnn., ainsa õpilaskonna häälekandja juures, on ebaloomulikult vähe. Arvatavasti on see siiski kaudsete toimetuse süü, kus „suuremad ninad“ oma kõrge tasemega „väiksemalt vendadelt“ eluõiguse võtavad.

Nii viljeleb luulet ainult Iimar Laaban, kellele järgmine tsitaat: „Mötteliürika jäägu küpsenud isiksuste luuleks. Noortele jäägu siiski tundmuslik luule otsekoheste elamuste viljana.“

I. Laabani luuletusi, mis neologismide ja barbarismidega üle kuhjatud, on raske mõista ja pea võimatu nautida. Aga kahtlemata on I. Laabanil peale teadmiste-õskuste ka tugev luuletaja vaist, milles veendud ehk enim lugedes luuletust „Meander“

Ilukirjandusliku osa eest hoolitseb peamiselt Orvo Ast — selle ala andekaim.

Jutustuses „Väljade vahel“ toob ta ladusa napisõnalisusega sõbra, vanamehe, terve suusaretke lugejale, unustamata probleemegi tõstmast ja harutamast. Novell „Kõrgrahnudel“ on „Realisti“ väärtuslikum pala, stiili- ja järjekindel nii detailides kui tervikuna. Miniatuur „Peegel“ mõjub peamiselt huvitava kompositsiooniga.

O. Asti kõrval väärib esiletõstmist O. Mikiver, kelle meeleolukas „Purekari“ koos autori illustatsiooniga moodustab terviku. Loodame noorelt autorilt tulevikus kõige paremat.

J. Riivi paatoslik „Luuletaja hing“ ja G. Kuke „Kuningas Lumi“ jäävad elmistele kõrval kahvatuks.

Kriitika ja kunsti osa eest hoolitseb rahuliku asjatundlikkusega Raoul Remmelgas, kelle tähelepanu väärivaimad saavutused on meisterlikud karikatuurid ja „Realisti“ esimene kaas, milline oli tõesti häa. Kahjuks ei leidnud toimetuse võimaliku olevat sama kaane juurde jääda.

„Realisti“ sisukust tõstab huvitav poleemika I. Laabani ja K. Riitsalu vahel teemal „Kino vaimsete väärtuste kandjana“, kusjuures esimese kaunis ebamääraseid ja vankuvaid väiteid viimane veenvalt ja tabavalt kummutab.

Ring- ja ülevaateid on korrektselt kirjutanud O. Paju ja O. Steinberg. Viimane on veel tõhusa veste autor, mille ülesanne kaasõpilasi tutvustada-iseloomustada. Isiklikult ei suuda mõista taoliste kirjutuste väärtust, kui aga võrrelda O. Steinbergi vestet mõnes teises ajakirjas ilmunuga, siis peab tunnustama selle neist paremaks. O. Steinberg suudab siiski ka vähikut löbustada ja on vaba labasusist.

Kui nüüd veel vaadelda „Realisti“ üldiselt, siis tuleb tunnustada ta terviklikkust. Sisu ja väljendus on õppurajakirja kohta küllaltki kõrgel ja ühtlasel tasemel.

Olgugi kitsa ringi kantud, ei avalda „Realist“ mandumise tunnuseid. Pigemini on loota tõusu, kuna noored anded, nagu O. Ast, O. Mikiver, I. Laaban jäävad kõik veel kooli juurde.

Vastutav toimetaja pr. E. Lukats. Peatoimetaja Maia Sinberg. Tegevtoimetaja Aino Tamjärv. Keeleline korrektor Elvi Paju. Kirjatoimetaja Asta Liik. Toimetuse liikmed: Tiit Viires, Maret Kapp, Aino Liidak, Erika Erm, Margarethe Ots, Vilma Loo.

Väljaandja E. Lenderi gümnaasiumi Kirjandusring.

